

อัตจรรย วัฒนธรรมไทย

การเดินทางสู่ความวิจิตรของศิลปะและงานช่างไทย

สลิศ

ความในใจจากผู้เขียน

สวัสดีครับผู้อ่านที่รักทุกท่าน ผมสลิศครับ

ทุกครั้งที่ได้จับปากกาหรือจordanนิ้วลงบนแป้นพิมพ์ ผมรู้สึกเสมอว่ากำลังสานต่อบทสนทนาที่แสนพิเศษกับทุกท่าน การเขียนสำหรับผมคือวิธีการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และเรื่องราวจากใจจริง เป็นช่องทางในการเชื่อมโยงและแบ่งปันสิ่งที่ผมค้นพบและรู้สึก

ผมมีความปรารถนาอยู่สองประการใหญ่ๆ ในการเขียน หนึ่งคือการนำพาทุกท่านไปสำรวจโลกอันกว้างใหญ่และน่าค้นหา จุดประกายความสงสัยใคร่รู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รอบตัว ไม่ว่าจะเป็นความลึกซึ้งซับซ้อนของธรรมชาติ หรือความน่าทึ่งขององค์ความรู้ต่างๆ ผมเชื่อว่าการเรียนรู้และการเปิดโลกทัศน์เป็นความสุขอย่างหนึ่ง อีกประการคือการได้สัมผัสกับความรู้สึกอันหลากหลายของความเป็นมนุษย์ ผมอยากสร้างสรรค์เรื่องราวที่สามารถเป็นเพื่อนปลอบประโลมในยามอ่อนล้า เป็นกระจกสะท้อนความรู้สึกภายใน หรือมอบความอบอุ่นและความหวังเล็กๆ น้อยๆ ให้กับหัวใจ

แต่ละเรื่องราวที่ผมเขียนขึ้นจึงเป็นเหมือนการเดินทางส่วนตัวที่ผมอยากชวนทุกคนร่วมทางไปด้วย มันคือการกลั่นกรองประสบการณ์ ความคิด และจินตนาการออกมาเป็นตัวอักษรด้วยความตั้งใจจริง ผมรู้สึกว่าการเขียนจะสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อมันได้เข้าไปอยู่ในใจของผู้อ่าน ได้กระตุ้นความคิด หรือสัมผัสความรู้สึกไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

ผมขอขอบคุณจากใจจริงสำหรับการติดตามและทุกการเปิดรับ ทุกครั้งที่ทราบว่าเรื่องราวของผมได้เป็นส่วนหนึ่งในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งของชีวิตใครสักคน นั่นคือกำลังใจที่ยิ่งใหญ่ที่สุดสำหรับคนเขียนอย่างผม และเป็นพลังให้ผมยังคงอยากสร้างสรรค์ผลงานต่อไป

หวังว่าเราจะได้พบกันผ่านตัวอักษรในเรื่องราวต่อไปนะครับ

ด้วยความรักและขอบคุณ

สลิศ

สารบัญ

บทนำ อัจฉรย์วัฒนธรรมไทย.....	3
บทที่ 1 การแสดงโขนสด.....	5
บทที่ 2 หนังใหญ่.....	7
บทที่ 3 พิณเป็ญะ.....	9
บทที่ 4 การแกะสลักเครื่องสด	11
บทที่ 5 ผ้าไหมยกดอกลำพูน.....	13
บทที่ 6 จิตรกรรมฝาผนังเทวดานพเคราะห์.....	15
บทที่ 7 ประเพณีการละเล่นผีส่ม.....	18
บทที่ 8 การประดิษฐ์พวงมาลัยเครื่องแขวน.....	20
บทที่ 9 การแสดงกระบี่กระบองท่ารำแม่ไม้มวยไทย.....	22
บทที่ 10 เครื่องเบญจรงค์โบราณ	24
บทที่ 11 การปั้นดินเผาด่านเกวียน	26
บทที่ 12 ศิลปะการจัดดอกไม้แบบไทย	28
บทที่ 13 การเซ็ดหุ่นกระบอกคณะเล็ก.....	30
บทที่ 14 ประเพณีโนราโรงครู	32
บทที่ 15 เพลงเรือ	34
บทที่ 16 การแสดงเจรียง	36
บทที่ 17 การลงรักปิดทองแบบโบราณ	38
บทที่ 18 การทำเครื่องประดับเงินสุโขทัย.....	40
บทที่ 19 พัดโบก.....	43
บทที่ 20 ประติมากรรมไม้แกะสลักล้านนา	45
บทที่ 21 หัวโขนจั่ว.....	47
บทที่ 22 เครื่องดนตรีปี่พาทย์มอญ	49

บทที่ 23 การเล่นสลับ	51
บทที่ 24 การละเล่นผีผ้าห่ม	53
บทที่ 25 ศิลปะการทำโคมล้านนาแบบต่างๆ	56
บทที่ 26 การแสดงหุ่นกระบอกเล็ก	58
บทที่ 27 การทอเสื่อกกบ้านแพง	60
บทที่ 28 เครื่องมือช่างทองคำโบราณ	62
บทที่ 29 ศิลปะการสักยันต์แบบโบราณ	64
บทที่ 30 ประเพณีลงข่วง	66

บทนำ อัจฉรย์วัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรมไทยประกอบด้วยองค์ประกอบที่หลากหลาย
นอกเหนือจากบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่เป็นที่รู้จักในวงกว้าง
ยังมีมรดกทางวัฒนธรรมอีกจำนวนมากที่ดำรงอยู่ในวิถีชีวิต
การปฏิบัติ และองค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่น
ปรากฏการณ์เหล่านี้ไม่ได้ถูกจารึกไว้ในฐานะประวัติศาสตร์กระแสหลัก
แต่กลับเป็นส่วนสำคัญที่สะท้อนรากฐานทางความคิดและสังคม

มรดกเหล่านี้สะท้อนผ่านงานหัตถศิลป์
ศิลปะการแสดง พิธีกรรมความเชื่อ
รวมถึงภูมิปัญญาที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น
สิ่งเหล่านี้คือหลักฐานเชิงประจักษ์ของพัฒนาการทางสังคม
และสุนทรียศาสตร์ที่หล่อหลอมอัตลักษณ์ของผู้คนในแต่ละพื้นที่
แต่ละแขนงล้วนมีเทคนิค รูปแบบ และความหมายเฉพาะตัว
ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม

การสืบทอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมเหล่านี้
มักเกิดขึ้นผ่านกระบวนการเรียนรู้และปฏิบัติโดยตรง
ไม่ใช่การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเสมอไป
ทำให้รายละเอียดและความชำนาญเฉพาะทาง
ถูกส่งต่ออยู่ภายในกลุ่มช่างฝีมือหรือชุมชนนั้นๆ
เป็นความรู้ที่มีชีวิตและมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของยุคสมัย
พลวัตดังกล่าวทำให้วัฒนธรรมเหล่านี้มีความยืดหยุ่นและอยู่รอด

การศึกษาปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่ไม่ได้อยู่ในกระแสหลัก
เปิดมุมมองให้เห็นความซับซ้อนและหลากหลายของสังคมไทย
แสดงให้เห็นถึงรากฐานทางความคิด ความเชื่อ
และทักษะเชิงช่างที่อยู่เบื้องหลังวัตถุหรือการแสดงต่างๆ
นำไปสู่ความเข้าใจในภูมิปัญญาและกระบวนการสร้างสรรค์
ที่เป็นพื้นฐานสำคัญของอารยธรรมในภูมิภาค

เนื้อหาต่อไปนี้จะเป็นการสำรวจมิติทางวัฒนธรรมที่ซ่อนเร้นอยู่
นำเสนอข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับศิลปะและประเพณีเฉพาะทาง
เพื่อสร้างความเข้าใจต่อแก่นแท้ของมรดกทางปัญญา
อันเป็นสมบัติล้ำค่าที่รอการค้นพบและเผยแพร่สู่การรับรู้ในวงกว้าง
เป็นการเดินทางสู่ความเข้าใจในรากฐานที่หล่อหลอมจิตวิญญาณ
และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของสังคมไทยอย่างแท้จริง

บทที่ 1 การแสดงโขนสด

โขนสด คือรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทยที่แตกแขนงจากโขนแบบแผนดั้งเดิม

การแสดงนี้ลดทอนความเคร่งครัดของจารีตในราชสำนักลง

เปิดพื้นที่ให้กับการด้นบทสนทนาและการแสดงออกที่อิสระของผู้แสดง

ลักษณะเด่นที่สุดคือการใช้ **ปฏิภาณไหวพริบ** ของตัวละครในการสร้างบทเจรจาขึ้นสดๆ

บทพูดไม่ได้ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าอย่างตายตัว ผู้แสดงต้องอาศัยความเข้าใจในเนื้อเรื่องรวมเกียร์ได้อย่างลึกซึ้ง เพื่อดำเนินเรื่องราวและสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครได้อย่างต่อเนื่องและสมจริง

การแสดงโขนสดมักแทรกบทตลกขบขัน การหยอกล้อ และการสอดแทรกเหตุการณ์ปัจจุบันเข้าไปในบทสนทนา ทำให้การแสดงมีชีวิตชีวาและเข้าถึงผู้ชมในวงกว้างได้ง่ายขึ้น

เสียงหัวเราะของผู้ชมจึงเป็นส่วนหนึ่งของบรรยากาศการแสดงที่แตกต่างจากโขนหลวงอย่างเห็นได้ชัด

ผู้แสดงโขนสดต้องมีทักษะรอบด้าน นอกเหนือจากความสามารถในการร่ายรำตามแบบแผนนาฏศิลป์แล้ว

ยังต้องเป็นผู้ที่มีวาทศิลป์เป็นเลิศ สามารถโต้ตอบบทสนทนาได้อย่างเฉียบคมและทันท่วงที

ทักษะการแสดงที่เน้นอารมณ์ขันจึงเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอย่างยิ่ง

วงดนตรีปี่พาทย์ที่บรรเลงประกอบการแสดงก็ต้องมีความสามารถในการด้นทำนองเพลงเช่นกัน

นักดนตรีต้องคอยสังเกตจังหวะการแสดงและบทสนทนาของตัวละคร

เพื่อบรรเลงเพลงรับส่งอารมณ์ได้อย่างสอดคล้อง

บางครั้งอาจมีการหยุดหรือยืดทำนองเพลงออกไปเพื่อรอจังหวะที่เหมาะสม

ความใกล้ชิดระหว่างผู้แสดงและผู้ชม เป็นอีกหนึ่งเอกลักษณ์สำคัญ

เวทีการแสดงมักไม่มีขอบเขตที่ชัดเจนเท่าโขนในโรงละครขนาดใหญ่

ผู้แสดงอาจเดินลงมามีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมโดยตรง สร้างบทสนทนาที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในกลุ่มผู้ชม

ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นกันเองและมีส่วนร่วม

แม้เครื่องแต่งกายและหัวโขนจะยังคงความงดงามตามแบบแผน

แต่การแสดงที่เปี่ยมด้วยความเป็นมนุษย์ทำให้ผู้ชมมองผ่านความอลังการของเครื่องทรงเข้าไปเห็นถึงบุคลิกและอารมณ์ของตัวละครได้ชัดเจนขึ้น

ตัวละครทศกัณฐ์หรือหนุมานในโขนสดอาจมีมิติของอารมณ์ขันหรือความรู้สึกที่จับต้องได้มากกว่า

การแสดงโขนสดจึงเป็นการทลายกำแพงทางวัฒนธรรม

นำนาฏศิลป์ชั้นสูงออกจากกรอบของราชสำนักมาสู่พื้นที่ของสามัญชน

ทำให้ศิลปะแขนงนี้สามารถปรับตัวและดำรงอยู่ได้ในบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป
การแสดงแต่ละครั้งจึงไม่เคยเหมือนกัน เส้นหมึกของมันอยู่ที่ความสดใหม่และความไม่คาดฝันที่เกิดขึ้นบนเวที

รากฐานของโขนสดอาจสืบย้อนไปถึงการแสดงละครนอกหรือละครชาตรีซึ่งมีลักษณะของการด้นกลอนสดและการ
ดำเนินเรื่องที่รวดเร็ว เมื่อนำองค์ประกอบเหล่านี้มาผสมผสานกับความสง่างามของโขน
จึงเกิดเป็นศิลปะการแสดงรูปแบบใหม่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

ในปัจจุบัน คณะโขนสดอาจมีจำนวนไม่มากเท่าในอดีต
แต่ยังคงมีการสืบทอดและจัดการแสดงอยู่ตามงานมหรสพหรืองานประเพณีต่างๆ การแสดงเหล่านี้ทำหน้าที่เป็น
พิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต

ที่เก็บรักษาทั้งท่วงท่ารำอันงดงามและภูมิปัญญาในการด้นบทสนทนาอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ประเมินค่ามิได้
การดำรงอยู่ของโขนสดแสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นของศิลปะการแสดงไทยที่สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อสื่อสาร
กับผู้คนในทุกยุคทุกสมัยได้อย่างต่อเนื่อง

บทที่ 2 หนังใหญ่

หนังใหญ่คือมหรสพการแสดงเงาที่เก่าแก่ เป็นการนำเสนอเรื่องราวผ่านแผ่นหนังฉลุขนาดใหญ่ ศิลปะการแสดงนี้รวมศาสตร์แขนงต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน ทั้งงานหัตถศิลป์ด้านการแกะสลัก นาฏศิลป์ด้านการเคลื่อนไหว และดุริยางคศิลป์ผ่านวงดนตรีปี่พาทย์ การแสดงนี้มีสถานะเป็นมหรสพชั้นสูง ซึ่งในอดีตมักจัดแสดงในงานพระราชพิธีและพิธีกรรมสำคัญของรัฐ

ตัวหนังใหญ่สร้างขึ้นจากหนังวัวหรือหนังควายที่ผ่านกระบวนการฟอกและชุบอย่างพิถีพิถันจนแผ่นหนังบางและโปร่งแสง ช่างฝีมือจะวาดลวดลายตัวละครจากวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ลงบนแผ่นหนัง จากนั้นจึงใช้เครื่องมือสลักฉลุตามลวดลายที่ร่างไว้ ตัวหนังแต่ละตัวเป็นแผ่นหนังชิ้นเดียวไม่มีการขยับข้อต่อ มีความสูงได้ถึงสองเมตรและกว้างกว่าหนึ่งเมตร การสร้างตัวหนังหนึ่งตัวต้องใช้ความชำนาญและความอดทนสูง ลวดลายที่ฉลุนั้นมีความละเอียดซับซ้อนเพื่อให้แสงลอดผ่านและเกิดเป็นเงาที่งดงามบนจอผ้าขาว

ตัวหนังแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ตามลักษณะการใช้งานและตัวละคร เช่น **ตัวหนังเดี่ยวหรือหนังตั้ง** เป็นตัวละครหลักที่ปรากฏเพียงตัวเดียวในแผ่นหนัง เช่น พระราม พระลักษมณ์ นางสีดา ทศกัณฐ์ หรือหนุมาน **ตัวหนังจับ** เป็นแผ่นหนังที่แสดงฉากการต่อสู้ระหว่างตัวละครสองตัวหรือมากกว่า เช่น ฉากหนุมานรบกับทศกัณฐ์ **ตัวหนังเมือง** เป็นแผ่นหนังที่แสดงฉากปราสาทราชวังหรือพลับพลา และ **ตัวหนังเปิดเตล็ดหรือหนังจับระบำ** ใช้แสดงฉากที่ไม่ใช่ตัวละครหลัก เช่น กลุ่มสัตว์หรือต้นไม้ เพื่อประกอบให้เรื่องราวสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

องค์ประกอบสำคัญของการแสดงคือจอหนัง ซึ่งเป็นผืนผ้าขาวขนาดใหญ่ซึ่งตั้งกับโครงไม้ไผ่ ด้านหลังจอจะมีการก่อกองไฟหรือจุดคบเพลิงเพื่อให้เกิดแสงสว่าง แสงไฟที่ส่องผ่านลวดลายฉลุของตัวหนังจะทำให้เกิดเงาขนาดใหญ่ปรากฏขึ้นบนจอผ้าขาว การใช้ไฟเป็นแหล่งกำเนิดแสงทำให้เงาที่เกิดขึ้นมีการเคลื่อนไหวสั่นไหวเล็กน้อย สร้างมิติและความมีชีวิตชีวาให้กับการแสดง ผู้เชิดจะอยู่บริเวณพื้นที่ระหว่างกองไฟและจอหนัง

ผู้เชิดหนังใหญ่ต้องมีร่างกายที่แข็งแรงและมีทักษะด้านนาฏศิลป์เป็นอย่างสูง เนื่องจากต้องถือตัวหนังที่มีน้ำหนักมากและมีขนาดใหญ่ แล้วเคลื่อนไหวร่างกายไปตามท่ารำและจังหวะดนตรี ผู้เชิดไม่ได้เพียงแค่นั่งถือตัวหนังให้เงา แต่ต้องก้าวย่างและรำรำไปพร้อมกับตัวหนัง เสมือนเป็นส่วนหนึ่งของตัวละครนั้นๆ **การเชิดหนังใหญ่จึงเป็นการเต้นรำกับเงา** ที่ต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างหนักเพื่อให้การเคลื่อนไหวสอดคล้องประสานกับบทพากย์และเสียงดนตรีอย่างลงตัว

ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงคือวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีและเครื่องเป่า เสียงดนตรีมีบทบาทสำคัญในการกำกับจังหวะลีลาการเคลื่อนไหวของผู้เชิดและสร้างบรรยากาศของเรื่องราวในแต่ละ

ละคร ตั้งแต่ฉากเกี่ยวพาราสีที่ใช้ท่วงทำนองอ่อนหวาน ไปจนถึงฉากสงครามที่ใช้จังหวะรุกเร้าและหนักแน่น นอกจากดนตรีแล้วยังมีผู้พากย์และเจรจา ทำหน้าที่ขับร้องเป็นบทกลอนและบรรยายเนื้อเรื่อง รวมถึงการพากย์บทสนทนาของตัวละครแต่ละตัว

เสียงพากย์ที่ทรงพลังและถูกต้องตามอักขรวิธีช่วยเสริมอารมณ์และทำให้ผู้ชมเข้าใจเรื่องราวได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

การแสดงหนังใหญ่จึงเป็นการบูรณาการของศิลปะหลายแขนงที่ดำเนินไปพร้อมกันอย่างกลมกลืน

ผู้ชมจะได้สัมผัสทั้งความงามของเงาบนจอผ้า ความสง่างามของลีลาท่าร่ายของผู้เชิด ความไพเราะของดนตรีปี่พาทย์ และความเข้มข้นของวรรณกรรมรามเกียรติ์ที่ถ่ายทอดผ่านบทพากย์เจรจา

มหรสพนี้จึงมิใช่เพียงการละเล่นบันเทิงผ่านเงา แต่เป็นประสบการณ์ทางสุนทรียะที่สมบูรณ์แบบ

สะท้อนถึงภูมิปัญญาและอัจฉริยภาพของศิลปินไทยในอดีตที่สามารถสร้างสรรค์การแสดงอันยิ่งใหญ่และเปี่ยมด้วยคุณค่าทางวัฒนธรรม

SAMPLE VERSION

This is a sample version containing only the first few pages.
Please purchase the full version to access all content.